

Op steeds meer scholen wordt gewerkt vanuit leerdoelen. Leerdoelen verscherpen het lesontwerp en zorgen daardoor vaak voor krachtiger leren. Toch blijkt het vaak best een opgave om leerdoelen effectief toe te passen in de praktijk. Dat begint met het juist formuleren er van, want hoe doe je dat? In dit artikel enkele handvatten én een poster.

Werken met leerdoelen

Leerdoelen zijn niet nieuw. Ze bestaan al sinds het onderwijs in de 20e eeuw goed vorm begon te krijgen. Toch lijken ze een aantal decennia op de achtergrond te zijn geweest. Het veelvuldig [klakkeloos gebruiken van een kant-en-klare methode](#) lijkt hier zeker een oorzaak van te zijn. De laatste jaren is er (gelukkig) weer meer aandacht voor leerdoelen. Steeds meer scholen en opleidingen zijn bezig met meer ontwikkelingsgericht onderwijs. Een duidelijk voorbeeld daarvan is het inzetten van [formatief handelen](#) op basis van leerdoelen.

Zoals we eerder al schreven in [onze eerdere serie over leerdoelen](#), zijn leerdoelen belangrijk: ze geven richting aan het leren, bevorderen zelfanalyse en zelfregulatie en [maken feedback effectiever](#). Daarnaast zorgen leerdoelen voor [een verscherping van het curriculumontwerp](#): ze brengen meer focus aan op wat je wilt dat leerlingen zichtbaar maken (toetsing) en hoe je wilt dat leerlingen dat leren (leeractiviteiten). Ze vormen daarmee het anker van de [constructieve afstemming](#) in je curriculum. Goed onderwijs vraagt dan ook om goede leerdoelen.

Leerdoelen formuleren

Hoe goed leerdoelen zijn hangt af van op basis waarvan (kerndoelen, eindtermen) en [met name de manier waarop de leerdoelen zijn geformuleerd](#). Een goed leerdoel bestaat uit de volgende componenten:

- **Inhoud:** wat moeten leerlingen kennen of kunnen?;
- **Werkwoord:** wat moeten leerlingen met die inhoud kunnen doen?;

Optioneel:

- **Context:** binnen welke context moeten leerlingen iets kennen of toepassen?;
- **Succescriteria:** wat hebben leerlingen nodig om dit te kennen of kunnen?

Het belangrijkste is uiteraard datgene wat je leerlingen wilt aanleren: de inhoud. Vervolgens is de vraag: wát wil je dat leerlingen kunnen met die inhoud oftewel wat wil je dat ze zichtbaar maken?

Het handelingswerkwoord

Een goed werkwoord is cruciaal voor een goed leerdoel. Belangrijk is dat het werkwoord een *handeling* is: het handelen moet zichtbaar kunnen zijn om het van feedback te voorzien of te beoordelen. Daarom spreek je ook wel van een *handelingswerkwoord*. Begrippen als 'begrijpen', 'weten', 'geloven', 'waarderen' en 'genieten' kun je dan ook het beste vermijden (Mager, 1962; Biggs & Tang, 2011).

Welke werkwoorden kun je dan het beste gebruiken? Twee taxonomieën die een goede selectie geven zijn de [Taxonomie van Bloom](#) (Kamp, 2012) en SOLO Taxonomie (Biggs & Collis, 1982).

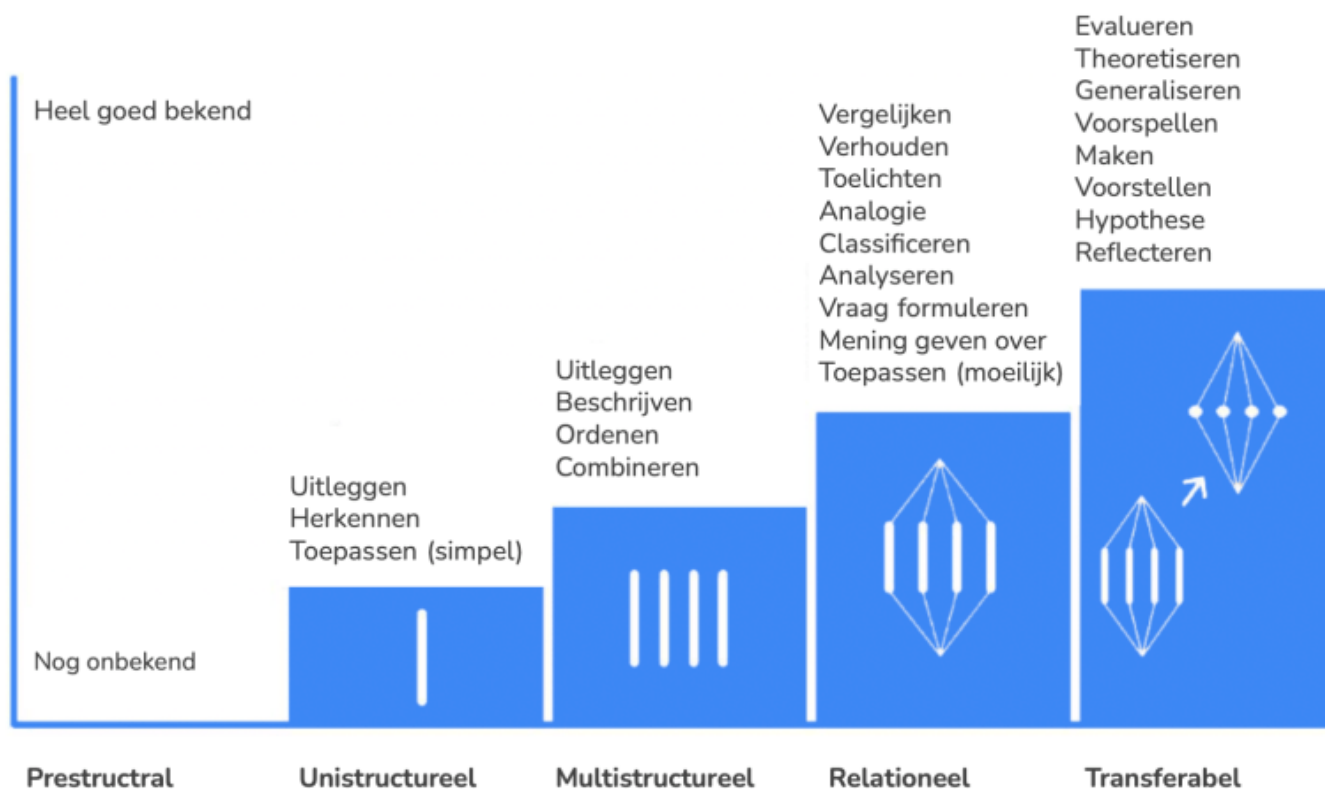
Taxonomie van Bloom

Deze cognitieve taxonomie is welbekend in het onderwijs. Het bestaat uit 6 categorieën van leerstof verwerking. Per categorie zijn handelingswerkwoorden geformuleerd. Daarbij wordt over het algemeen gesteld dat er een grotere complexiteit zit in het creëren dan het onthouden van iets, [niet te verwarren met niveaus, zoals vaak gedacht](#).

SOLO Taxonomie

De SOLO-Taxonomie (Structure of the Observed Learning Outcome) is minder bekend, maar om een andere reden erg nuttig: het geeft nadrukkelijker inzicht in de oplopende complexiteit van de handelingswerkwoorden. Daarbij loopt de complexiteit op van het simpelweg begrijpen van het begrip (unistructureel) tot het contextoverstijgend gebruiken er van (transferabel). Dit laatst kan ook inzicht geven in hoe je momenteel het curriculum hebt opgezet: de transfer maken van de ene naar de andere context [is relatief complex en vergt begeleiding van jou als docent](#).

Door het juiste handelingswerkwoord te kiezen geef je richting aan het leren. Zoals eerder geschreven kan daarnaast ook de context worden gebruikt om richting te geven aan de complexiteit van het leerdoel.

Context en succescriteria

De context zorgt voor concretisering. Dit maakt het voor leerlingen duidelijker. Tegelijkertijd maakt dit het ook kleiner. Door verschillende leerdoelen met verschillende contexten aan te bieden, kunnen leerlingen leren meer te generaliseren. Met name bij talen speelt context een belangrijke rol: daar zal de inhoud minder snel veranderen dan bij bijvoorbeeld geschiedenis, maar gaat het juist steeds om een andere context.

Succescriteria helpen om leerdoelen verder te concretiseren: ze laten leerlingen inzien wat ze precies moeten kennen en kunnen van en met het leerdoel. Dit is prettig, maar er schuilt ook een gevaar: een succescriteria kan een doel op zichzelf worden. Zo komt het in de praktijk regelmatig voor dat succescriteria na enkele jaren de nieuwe leerdoelen worden. Iets wat zorgt voor een overal curriculum. Iets om waakzaam voor te zijn dus.

Meer weten over leerdoelen?

Wil je meer weten over het formuleren van leerdoelen of het ontwerpen van een krachtig curriculum op basis daarvan?

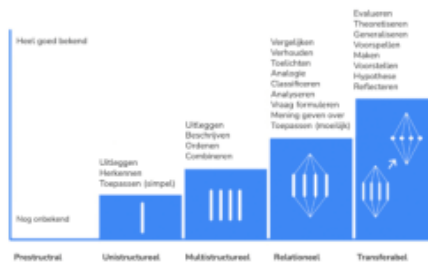
- Op 1 oktober 2021 starten we met [Vernieuwenderwijs Academie](#), een leergang van één jaar waarin je alles leert over leerdoelen, toetsing, formatief handelen en leeractiviteiten. Leer alles over de nieuwe inzichten en pas ze toe op je eigen praktijk.
- Binnenkort verschijnt ons boek [Curriculumontwerp in een notendop](#), maar daarin de informatie die je in dit artikel vindt en nog veel meer over het ontwerpen van een curriculum.
- Met behulp van onze [CurriculumKit](#) kun je met je team aan de slag met het vormgeven van een deel van het curriculum op basis van de leerdoelen.

Poster leerdoelen formuleren

In onze poster 'Leerdoelen Formuleren' hebben we de informatie uit dit artikel samengebracht met enkele aanvullende tips. De poster kan worden gebruikt als handvat bij het formuleren van leerdoelen en om met elkaar het gesprek er over aan te gaan.

Meer posters, vragenlijsten en ander handig materiaal kun je vinden bij [onze downloads](#).

Leerdoelen Formuleren

Tips

- Formuleer niet te veel en te concrete leerdoelen (en succescriteria): dit maakt het een checklist en ontheemt ruimte om goed formatief te handelen. Zorg voor *focus*. Zet kwaliteit voorop, niet kwantiteit.
- Formuleer leerdoelen die waar mogelijk naast kwalificatie ook aandacht besteden aan subjectivering en socialisatie. Zorg voor *balans*.
- Zet het gezonde verstand voorop: wat is logisch?

Taxonomie van Bloom

SOLO Taxonomie

[Download poster \(A3\)](#)